

Юшкевич Юлія Сергіївна (Одеса) – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ ЯК ОПТИМАЛЬНИЙ ЗАСІБ ТРАНСЛЯЦІЇ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Реалізація морально-етичних цінностей на рівні індивідуального суб'єкту передбачає проходження певних етапів, серед яких конститутивне значення належить формуванню морального почуття. Під час здійснення морального вчинку чи оцінювання поведінки іншого людина керується, в першу чергу, не абстрактним уявленням про добро та зло, а саме почуттям, що викликане цією подією; тобто формування змістовної сторони аксіосфери моралі передбачає не лише виробництво цінностей в соціальному процесі, а й наявність емоційних переживань на рівні індивідуальної свідомості. Саме завдяки моральним почуттям, що виникають під час цього емоційного переживання, репрезентовані знання про загальноприйняті в соціумі морально-етичні цінності набувають імперативного характеру.

В контексті порівняння емоційної та раціональної форм пізнання слід зазначити, що сама специфіка процесу набуття морального знання значною мірою унеможливує логічне пояснення морально-етичних цінностей. Так, Дж. Мур за допомогою оригінального зіставлення понять

«добро» та «жовте» демонструє відмінність вищезазначених форм пізнання і некомпетентність традиційних засобів комунікативної практики. Він зазначає, що подібно до того, як неможливо тому, хто ще не знає, що таке «жовте», пояснити, що це таке, так же неможливо в аналогічній ситуації пояснити йому, що таке «добро» [3, с. 63].

Моральне пізнання, що відзначається диференційованістю, особистісним ставленням індивіда до соціального буття [1, с. 124], в той же час передбачає певну стандартизацію моральних почуттів, внаслідок чого відбувається «емоційне узагальнення» соціального досвіду, отриманого особистістю в межах комунікативної взаємодії. Саме таке узагальнення сприяє віддзеркаленню актуальних морально-етичних цінностей у свідомості людини і дає підставу говорити про певну співзвучність двох методів пізнання – морального та художньо-образного.

Слід підкреслити, що зазначена специфіка зближує моральне та художнє пізнання, що вперше було відзначено в філософії мистецтва Ф. Шеллінга, згідно з яким в мистецтві, яке здатне осягнути всі грані людського буття, внутрішній світ людини з її радощами та печалями, доступне те, до чого наука лише намагається наблизитись [4, с. 387]. Художнє пізнання моральних феноменів переважно здійснюється не в абстрактно-належному, а в культурно-ціннісному аспектах – у категоріях моралі та відповідних стосунках [2, с. 113]. Ця форма пізнання, за допомогою конкретно-чуттєвих образів героїв та їх вчинків, сприяє осягненню соціальної сутності моральних явищ суспільства.

Майстер у своєму творі виражає сутність моральних колізій, ідею самого почуття зрозумілим та близьким значній кількості людей способом, що надає можливість долучитись через нього до знання, і в той же час сприяти, вступивши через твір мистецтва в діалог, народженню нової істини, збагаченої особистим і історичним досвідом. Тому мистецтво, виходячи з художньо-образної наочності зображення морального виміру людського існування, дійсно можна вважати оптимальним шляхом трансляції морального знання та необхідним структурним компонентом формування морально-етичних цінностей.

Виступаючи засобом трансформації практично-раціональної форми суспільних уявлень про моральну поведінку в емоційно-образну, мистецтво постає дієвим способом знакового відтворення реальності за допомогою художнього образу, що передає і відтворює соціально значущий зміст в певних емоційних станах.

Художній образ є метафоричною формою думки, що розкриває одне явище через інше і характеризується безпосереднім впливом на емоційну сферу людини. Становлення цього образу передбачає матеріалізацію задуму митця, його суб'єктивної діяльності по освоєнню об'єктивної дійсності, а на стадії сприйняття читачем – реалізацію образу у його свідомості у формі суб'єктивної реальності, що синтезує у собі як об'єктивно-реальне, так і суб'єктивно-уявне.

Безпрецедентність застосування саме художньо-образної інтерпретації філософського знання як засобу трансляції морально-етичних цінностей впливає з необхідності, у першу чергу, формування морального почуття, як визначальної складової морального вчинку та умови реалізації морально-аксіологічних домінант, що виявляється можливим лише при наявності моральних переживань. Крім того, це впливає із потреби враховувати специфіку морального пізнання взагалі та ментальних особливостей українського етносу, де перевага почуттєвої складової та розуміння навколишнього світу за допомогою «серця» обумовлює необхідність використання відповідних емоційних механізмів впливу на свідомість індивіда.

Підсумовуючи вище сказане, слід констатувати, що форми виразу відношення людини до світу на філософському рівні можуть бути репрезентовані не тільки в класичній теоретичній формі але й іншими засобами, у даному випадку за допомогою художніх образів.

Список використаної літератури

1. Апресян Р. Г. Эмоциональные механизмы нравственности / Рубен Грантович Апресян // Вопросы философии. — 1981. — № 5. — С. 113-124.
2. Малахов В. А. Искусство и человеческое мироотношение [монографія] / Виктор Аронович Малахов; [отв. ред. В. И. Мазепа; Ин-т философии АН УССР]. — К. : Наукова думка, 1988. — 214 с.
3. Мур Дж. Э. Природа моральной философии / Джордж Эдвард Мур; [предисл. А. Ф. Грязнова и Л. В. Коноваловой; пер. с англ., сост. и прим. Л. В. Коноваловой]. — М.: Республика, 1999. — 351 с.
4. Шеллинг Ф. Система трансцендентального идеализма [Текст] / Фридрих Шеллинг; [пер. с нем. И. Я. Колубовского]. — Ленинград : Соцэкгиз, 1936. — 479 с.